

ARKEOLOJİ KÜTÜPHANESİ

İstanbul Arkeoloji Müzeleri
Müdürlüğü'ne bağlı
araştırma kütüphanesi.

Topkapı Sarayı ile Gülhane Parkı arasındaki Osman Hamdi Bey Yokuşu üzerinde bulunan İstanbul Arkeoloji Müzeleri merkez binasının ikinci kat kuzey kanadında, II. Daire denilen kısımda yer almaktadır. İnşaatı 1903 yılında bitirilerek aynı yılın 7 Kasımında II. Daire'nin açılışı ile birlikte faaliyete geçen kütüphanenin daha önce I. Daire'deki altı saldondan birinde bulunduğu ve kitapların tanzimi için Maarif Nezâreti'nden ilk memur isteğinin 1893 yılında yapılmış olduğu bilinmektedir. Bugün kitap mevcudu 60.000 civarında olan kütüphanede 2000 civarında yazma eser olup bunlardan 1304'ü Türkçe, 633'ü Arapça, 179'u Farsça'dır. Yirmi üçü minyatürlü olan yazma eserlerin Bursalı Mehmed Tâhir ve Kilisli Rifat beyler tarafından fihristli bir kayıt defteri tutulmuştur. *Târîh-i Cevdet* ile *Târîh-i Lutfî*'nin müsveddeleri de bu koleksiyonda yer almaktadır.

Başlangıçta satın alma, değiştirme ve bağış yollarıyla birçok değerli eser sağlanmıştır. Bu ilk yıllarda yapılan toplu bağışlar da kütüphanede önemli bir yer tutmaktadır. 1. Sadrazam Ahmed Cevad Paşa koleksiyonu. Vârisleri tarafından 1900 yılında bağışlanmış arkeoloji, askerlik, edebiyat, fotoğrafçılık, güzel sanatlar, kimya, matematik, seyahat, tarih, tıp gibi konularda 5000 ciltten meydana gelmektedir. 1898 yılında basılmış bir de katalogu bulunmaktadır. 2. Mehmed Şâkir Paşa koleksiyonu. 1914 yılında Şâkir Paşa'nın eşi tarafından bağışlanmış askerlik, istatistik, kimya, seyahat, siyaset, takvim, tâlim ve terbiye, tarih, ticaret konularında 510 ciltten meydana gelmektedir. 3. Sultan Mehmed Reşad koleksiyonu. Alman Dostluk Yurdu (Deutsch Türkische Vereinigung) üyelerinden bir komisyonun padişaha armağan ettiği Osmanlı İmparatorluğu ve Şark dünyasıyla ilgili eski Avrupa baskılarının da içinde bulunduğu 686 ciltlik bir koleksiyon olup 1917 yılında müzeye intikal etmiştir. İç kapağında, komisyonun Almanca ve Osmanlıca ithaf yazısı bulunan iki ciltlik alfabetik bir katalogu mevcuttur. 4. Diyarbekirli Said Paşa koleksiyonu. 1910 yılında hediye edilen edebiyat, felsefe, akaid, fetva, fıkıh, hadis, hikmet, kelâm, kıraat, Kur'an, mantık ve ahlâk,

siyer, tâbirnâme, tarih, tasavvuf, tıp konularında 602 ciltlik bir koleksiyondur. İçinde birçok mecmûa-i resâil de bulunan yazma kitaplar 184 adettir. 5. Recâizâde Ekrem Bey koleksiyonu. Çeşitli konularda 395 ciltlik bir koleksiyon olup bunların elli beş adedi yazmadır. 1914 yılında oğlu Ercümen Ekrem (Talu) tarafından armağan edilmiştir. 6. Hattat Mektebi koleksiyonu. Medresetü'l-hattâtîn'in yerine kurulan ve 1928 yılında kapatılan Hattat Mektebi'nin müzeye gönderilen bir kısım kitabından oluşur. 135 ciltlik bu koleksiyon çeşitli matbu eserlerle devrin ders kitaplarını ve birçok kütüphane defterini ihtiva etmektedir. 7. Kırmastî nâibi Kâzım Tevfikî Efendi'nin annesi Murtaza Hocaizâde Hatice Hanım koleksiyonu. Elli dört ciltten oluşan bu küçük grupta her kitabın iç kapağında bir bağış ibâresi ve Hatice Hanım'ın mührü bulunmaktadır. 8. Zeki Mugâmis koleksiyonu. İslâm medeniyeti üzerine yazılmış eserlerden yaptığı tercümelerle Pierre Loti'nin kendisine hediye ettiği toplam yirmi beş kitaptan ibarettir. Bazılarının iç kapaklarında küçük notlar, bazılarında da Zeki Mugâmis'in sonradan yapıştırılmış fotoğrafları yer almaktadır. Bu bağışlara, 1979 yılında çoğu arkeoloji ve tarih konulu 250 ciltlik kitapla Kâmrân Büyükkayra'nın, 1981 yılında da 784 cilt kitapla Hikmet Turhan Dağlioğlu'nun eski ve yeni yazı basma eserlerden ibaret koleksiyonları eklenmiştir.

Toplu halde muhafaza edilen bu bağışların dışında mevcudun içine dağıtılmış bulunan, kurum ve kişilerle hükümetlerin yaptıkları bağışlar da önemli bir yer tutmaktadır. Bunların başlıcaları şunlardır: 1. Kurumlar. British Museum, Berlin, Viyana, Kensington, Smithsonian

müzeleri, Société de Palestine, Chemin de Fer de Salonique Dedeâğaç, Institut des Langues Orientales de St. Petersburg, University of Pennsylvania gibi kuruluşların bağışları bunlar arasındadır. 2. Kişiler. Müze araştırmacılarından Baltacızâde, Macridy, Mistakidis beylerle Osman Hamdi Bey, Halil Edhem Bey, Edhem Paşa, Mylonas, Kaula, Th. Homolle, Mordtmann, Schlieman, Huart gibi kişilerin bağışları. 3. Hükümetler. Fransa, Avusturya, İspanya, Almanya'nın yaptığı bağışlar.

Satın almalar 1930 yılından sonra yavaşlamış olup bugün ise yok denecek kadar azdır. Kütüphane zaman zaman yapılan bağışlarla varlığını sürdürmektedir. Kütüphanenin tasnifi, numaralı dolap sistemine göre yapılmış tamamen özel bir uygulamadır. Yazar ve kitap adlarıyla kabaca konulara göre düzenlenmiş alfabetik fiş katalogları kullanılır. Sadrazam Ahmed Cevad Paşa ve V. Mehmed Reşad koleksiyonları dışındaki kitaplar için herhangi bir matbu katalog bulunmamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Salnâme-i Nezâret-i Maarif-i Umûmiyye, sene: 3, Dârhilâfâtîlîyye 1318/1900, s. 565, 569-570; *Collection des guides-Joanne (De Paris à Constantinople)*, Paris 1902, s. 337; *Türkei, Rumänien, Serbien, Bulgarien (Meyers Reisebücher)*, Leipzig-Wien 1902, s. 216-217; Ahmed Tevhid, *Meskûkât-i Kadime-i İslâmiyye Kataloğu*, İstanbul 1321, IV, s. VIII; *Der-i Saâdet Vilâyetinde Kâin Mekâtib-i Resmîyye ve Husûsiyye ve Der-i Saâdette Bulunan Medâris-i İslâmiyye ile Kütüphanelere Dâir İstatistik Mecmuası*, Dârhilâfâtîlîyye 1327/1909, I, s. 15, 19; Vâhid, "Osmanlı Müzesi ve Tarihçesi, Bir Senelik Şuûn ve Hâdisât-ı Medeniyye", *Salnâme-i Servet-i Fünûn*, sene: 2, İstanbul 1327/1909, s. 123; İ. Alâeddin Gövsa, *Süleyman Nazif*, İstanbul 1933, s. 6; a.mlf., *Meşhur Adamlar*, İstanbul 1933, II, 670; Osman Nuri Ergin, *Muallim M. Cevdet'in Hayatı, Eserleri ve Kütüphanesi*, İstanbul 1937, s. 254-255, 431-432, 443; Arif Müfid Mansel, "Halil Edhem ve İstanbul Müzeleri", *Halil Edhem Hâtıra Kitabı*, Ankara 1948, II, 16, 17, 23, 26; a.mlf., "Osman Hamdi Bey", *TTK Belleten*, XXIV/94 (1960), s. 296-298; *Türkiye Kütüphaneleri Rehberi*, Ankara 1957, s. 71-72; Mustafa Cezar, *San'atta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul 1975, s. 202-206, 208, 260, 262, 275, 278-280, 282, 553; Müze Arşivi Karton 4 (Sıra numarasız belge); Müze Arşivi Karton 11, nr. 1105; Halil Edhem, "Das osmanische Antikenmuseum in Konstantinopel", *Hilprecht Anniversary*, Leipzig 1909, s. 372-373; "Sultan Mehmed Hâmis Kütüphanesi", *TY*, sy. 2 (1917), s. 3373; Tahsin Öz, "Ahmet Fethi Paşa ve Müzeler", *Türk Tarih, Arkeologiya ve Etnografya Dergisi*, V, Ankara 1949, s. 10; Vefik Tura, "Müze Kütüphanesine Vakfedilen Kitaplar ve Vakıfları", a.e., s. 227-231.

Arkeoloji Kütüphanesi'nin içinden bir görünüş

